

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Т. Б. ВОРОНКОВА

ПРОГРАМА І РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ТЕОРІЯ УПРАВЛІННЯ ТА ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ»

*(для студентів 5 курсу заочної форми навчання та другої вищої освіти ФПО та ЗН
напряму підготовки 6.030601 (0502) — «Менеджмент»
спеціальності «Менеджмент організацій»,
спеціалізації «Інформаційні системи в менеджменті»)*

Харків ХНАМГ 2010

Програма і робоча програма навчальної дисципліни «**Теорія управління та прийняття рішень**» (для студ. 5 курсу заочної форми навчання та другої вищої освіти ФПО та ЗН напряму підготовки 6.030601 (0502) — «Менеджмент» спец. «Менеджмент організацій», спеціалізації «Інформаційні системи в менеджменті») / Харк. нац. акад. міськ. госп-ва; уклад.: Т. Б. Воронкова – Х.: ХНАМГ, 2010.- 24 с.

Укладач: ст.викл. Т.Б. Воронкова

Рекомендовано кафедрою інформаційних систем і технологій в міському господарстві, протокол № 67 від 30.08.10 р.

ЗМІСТ

Стор.

ВСТУП.....	4
1. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	5
1.1. Мета, предмет та місце дисципліни.....	5
1.2. Інформаційний обсяг (зміст) дисципліни	6
1.3. Освітньо-кваліфікаційні вимоги	6
1.4. Рекомендована основна навчальна література	6
1.5. Анотації програми навчальної дисципліни	7
2. РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	9
2.1. Структура навчальної дисципліни.....	9
2.2. Тематичний план навчальної дисципліни.....	9
2.3. Розподіл часу за модулями і змістовими модулями та форми навчальної роботи студента.....	11
2.4. Розподіл часу самостійної навчальної роботи студента	12
2.5. Засоби контролю та структура залікового кредиту	18
2.6. Методи та критерії оцінювання знань.....	19
2.7. Інформаційно-методичне забезпечення	22

ВСТУП

Важливою є проблема вдосконалювання керування економічними системами на базі комп'ютерних технологій, тобто інтенсивного впровадження систем підтримки прийняття рішень (СППР), які крім програмного забезпечення містять банк економіко-математичних методів і моделей. Щоб ефективно застосовувати СППР, необхідно володіти методами математичного моделювання, вміти будувати економіко-математичні моделі, знати методи оптимізації економічних процесів і явищ. Все це вивчається в дисциплінах економіко-математичного циклу, однією з яких є Теорія управління і прийняття рішень.

За таких умов важливого значення набуває підготовка висококваліфікованих фахівців, що володіють методами одержання й аналізу якісної інформації, зокрема, методи експертного оцінювання, багатокритеріального аналізу, змістовного аналізу ситуацій і ін.

Дисципліна «Теорія управління і прийняття рішень» є вибірковою дисципліною циклу професійно орієнтованої підготовки бакалаврів спеціальності 6.030601 — «Менеджмент організацій».

Приєднання України до Болонського процесу передбачає впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу (КМСОНП), яка є українським варіантом ECTS. Програма побудована за вимогами кредитно-модульної системи організації навчального процесу.

Необхідна навчальна база перед початком вивчення дисципліни: з метою найкращого засвоєння матеріалу студенти повинні до початку вивчення дисципліни опанувати знання і навички з вищої математики і теорії імовірностей, інформатики, математичного програмування, економетрії і дослідження операцій.

Програма навчальної дисципліни розроблена на основі:

- ГСВО МОН України «Освітньо-кваліфікаційна характеристика бакалавра спеціальності 6.050200 – «Менеджмент організацій» напряму підготовки 0502 «Менеджмент». - К., 2002;

- ГСВО МОН України «Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра спеціальності 6.050200 «Менеджмент організацій» напрямку підготовки 0502 – «Менеджмент». – К., 2001;

- СВО ХНАМГ Навчальний план підготовки бакалавра (форма навчання заочна) за спеціальністю 6.050200 – «Менеджмент організацій», 2007 р.

Програма ухвалена кафедрою Інформаційних систем і технологій в міському господарстві (протокол № 67 від 30 серпня 2010 р.) та Вченою радою факультету Післядипломної освіти та заочного навчання (протокол № 1 від 4 вересня 2009 р.).

1. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Мета, предмет та місце дисципліни

1.1.1. Мета та завдання вивчення дисципліни

Метою вивчення дисципліни є формування знань в області основних методів і розуміння природи прийняття рішень, як складової частини управлінської функції, використання методів експертного оцінювання, призначених для роботи як з кількісною, так і з якісною інформацією, підвищення професіоналізму й ефективності прийнятих рішень у теоретичних і практичних економічних проблемах управління організаційними системами.

Основним завданням, що має бути вирішеним в процесі викладення дисципліни, є набуття знань та практичного вміння підходити до процесу прийняття рішення як структурованого процесу з конкретним змістом і механізмом, з огляду на унікальність виникаючих проблем; підвищення компетентності, що відрізняє вибір альтернативи, спрямований на досягнення цілей організації.

1.1.2. Предмет вивчення у дисципліні

Предметом вивчення дисципліни є методи одержання й аналізу якісної інформації, зокрема, методи експертного оцінювання, багатокритеріального аналізу, змістовного аналізу ситуацій і ін., що пов'язані з управлінням організаційними системами.

1.1.3. Місце дисципліни в структурно-логічній схемі підготовки фахівця

Перелік дисциплін, на які безпосередньо спирається вивчення даної дисципліни	Перелік дисциплін, вивчення яких безпосередньо спирається на дану дисципліну
Вища математика	Стратегічний менеджмент
Інформатика в комп'ютерна техніка	Інвестиційний менеджмент
Теорія ймовірності і математична статистика	Менеджмент організацій
Математичне програмування	Проектування інформаційних систем
Економетрія	Експертні системи
Дослідження операцій	

1.2. Інформаційний обсяг (зміст) дисципліни

Модуль 1. Теорія управління та прийняття рішень (2,5 / 90)

ЗМ 1.1. Теорія управління організаційними системами.

ЗМ 1.2. Теорія прийняття рішень.

ЗМ 1.3. Психологічні аспекти прийняття рішень.

1.3. Освітньо-кваліфікаційні вимоги

Вміння та знання (за рівнями сформованості)	Сфери діяльності	Функції діяльності у виробничій сфері
Репродуктивний рівень розробляти систему планів для управління діяльністю підприємства	виробнича, соціально- виробнича, соціально-	організаційна, управлінська
Алгоритмічний рівень розробляти плани-проекти і сприяти їх здійсненню в сучасних умовах підприємства	виробнича, соціально- виробнича, соціально-	організаційна, управлінська, виконавська
Евристичний рівень формування професійних знань і розрахунково-аналітичних вмінь обирати оптимальні варіанти розвитку підприємств і бізнес-планів виробництва товарів і послуг	виробнича, соціально- виробнича, соціально- побутова	організаційна, управлінська

1.4. Рекомендована основна навчальна література

1. Ю.И.Башкатова. Управленческие решения / Московский международный институт эконометрики, информатики, финансов и права. М., 2003 – 89 с.
2. Ларичев О. И. Теория и методы принятия решений: Учебник. - М.: Логос, 2000. - 296 с.
3. Орлов А.И. Устойчивость в социально-экономических моделях. - М.: Наука, 1979. - 296 с.
4. Практикум по теории управления: Учебное пособие /Под ред. Ю. В. Васильева, В. Н. Парахиной, Л. И. Ушвицкого. — 2-е изд., доп. - М.: Финансы и статистика, 2005. - 304 с.

1.5. Анотації програми навчальної дисципліни

Анотація програми навчальної дисципліни **ТЕОРІЯ УПРАВЛІННЯ ТА ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ**

Мета: формування знань в області основних методів і розуміння природи прийняття рішень, як складової частини управлінської функції, використання методів експертного оцінювання, призначених для роботи як з кількісною, так і з якісною інформацією, підвищення професіоналізму й ефективності прийнятих рішень у теоретичних і практичних економічних проблемах управління організаційними системами.

Предмет: методи одержання й аналізу якісної інформації, зокрема, методи експертного оцінювання, багатокритеріального аналізу, змістовного аналізу ситуацій і ін., що пов'язані з управлінням організаційними системами.

Зміст: Основні теоретичні та інструментальні аспекти теорії управління та теорії прийняття рішень. Сутність і зміст управління, методологічні аспекти теорії управління організаційними системами. Аксиоматичні теорії раціональної поведінки людини, евристики і нерациональна поведінка. Проблема багатокритеріальних задач, методи оцінки і порівняння багатокритеріальних альтернатив. Багатокритеріальна теорія корисності. Психологічні аспекти. Побудова та використання баз експертних знань. Прийняття колективних рішень у малих групах. Роль консультантів із проблем прийняття рішень.

Аннотация программы учебной дисциплины **ТЕОРИЯ УПРАВЛЕНИЯ И ПРИНЯТИЯ РЕШЕНИЙ**

Цель: формирование знаний в области основных методов и понимания природы принятия решений как составной части управленческой функции, использование методов экспертного оценивания, предназначенных для работы как с количественной, так и с качественной информацией, повышение профессионализма и эффективности принятых решений в теоретических и практических экономических проблемах управления организационными системами.

Предмет: методы получения и анализа качественной информации, в частности, методы экспертной оценки, многокритериального анализа, содержательного анализа ситуаций и др., связанные с управлением организационными системами.

Содержание: Основные теоретические и инструментальные аспекты теории управления и теории принятия решений. Суть и содержание управления, методологические аспекты теории управления организационными системами. Аксиоматические теории рационального поведения человека, эвристики и нерациональное поведение. Проблема многокритериальных задач, методы оценки и сравнения многокритериальных альтернатив. Многокритериальная теория полезности. Психологические аспекты. Построение и использование баз экспертных знаний. Принятие

коллективных решений в малых группах. Роль консультантов по проблемам принятия решений.

Abstract of the discipline program

THEORY OF CONTROL AND BINARY DECISIONS

Objective: formation of knowledge in the field of the basic methods and understanding of the nature of decision-making as component of administrative function, use of methods of the expert estimation intended for work both with quantitative, and with the qualitative information, increase of professionalism and efficiency of the accepted decisions in theoretical and practical economic problems of management of organizational systems.

Subject: methods of reception and the analysis of the qualitative information, in particular, methods of an expert estimation, the multicriterion analysis, the substantial analysis of situations, etc., connected with management of organizational systems.

Contents: the Basic theoretical and tool aspects of the theory of management and the decision-making theory. An essence and the management maintenance, methodological aspects of the theory of management of organizational systems. Axiomatic theories of rational behavior of the person, heuristics and irrational behavior. A problem of multicriterion problems, estimation and comparison methods multicriterion alternatives. The multicriterion theory of utility. Psychological aspects. Construction and use of bases of expert knowledge. Acceptance of collective decisions in small groups. A role of advisers for decision-making problems.

2. РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

2.1. Структура навчальної дисципліни

«Теорія управління та прийняття рішень» за
робочими навчальними планами заочної форми навчання

Призначення: підготовка спеціалістів	Напрямок, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів, відповідних ECTS - 2,5 Модулів — 1 Змістових модулів — 3 Загальна кількість годин - 90	Напрямок підготовки — 6.050200 — «Менеджмент» Спеціальності: 6.050200 – «Менеджмент організацій» Освітньо-кваліфікаційний рівень: підготовка – бакалавр перепідготовка – спеціаліст	Нормативна Рік підготовки — 5-й Семестр — 9-й Аудиторні заняття: 12 год. Лекції- 6 год Практичні - 6 год. Самостійна робота — 78 год, у т.ч. контрольна робота – 15 год. Вид підсумкового контролю - екзамен
<i>Примітка:, співвідношення кількості годин аудиторних занять і самостійної роботи становить 13% до 87%</i>		

У процесі навчання студенти отримують необхідні знання під час проведення аудиторних занять: лекційних та практичних. Найбільш складні теоретичні питання та вивчення розрахункових методик винесено на розгляд і обговорення під час практичних занять. Велике значення в процесі вивчення і закріплення знань має самостійна робота студентів. Усі ці види занять розроблені відповідно до вимог кредитно-модульної системи організації навчального процесу.

2.2. Тематичний план навчальної дисципліни

При вивченні дисципліни «Теорія управління та прийняття рішень» студенти повинні ознайомитися з програмою дисципліни, її структурою, методами і формами навчання, способами і видами контролю та оцінювання знань.

Тематичний план дисципліни «Математичне програмування» складається з трьох змістових модулів, кожен з яких поєднує в собі відносно окремий самостійний блок дисципліни, який логічно пов'язує кілька навчальних елементів дисципліни за змістом і взаємозв'язками.

Навчальний процес здійснюється в таких формах: лекційні, практичні заняття, самостійна робота студента. Завданням самостійної роботи студентів є отримання додаткової інформації для більш поглибленого вивчення дисципліни.

Зміст дисципліни розкривається в темах:

Модуль 1. Теорія управління та прийняття рішень

ЗМ 1.1. Теорія управління організаційними системами.

Тема 1. Теоретичні і методологічні аспекти теорії управління. Поняття й сутність теорії управління. Методологія теорії управління. Ціль й функції теорії управління.

Тема 2. Еволюція управлінської думки. Управлінські революції. Перші школи наукового управління. Підхід до управління як до процесу. Нова парадигма управління.

Тема 3. Сутність і зміст управління. Найважливіші елементи управлінського процесу. Об'єкт і суб'єкт управління. Управлінська діяльність. Типи регуляторів у управлінні. Сутність, зміст, структурні елементи системи.

ЗМ 1.2. Теорія прийняття рішень.

Тема 4. Основні поняття і визначення. Люди і їхні ролі в процесі прийняття рішень. Особлива важливість проблем індивідуального вибору. Альтернативи. Критерії. Оцінки за критеріями. Процес прийняття рішень. Множина Парето. Типові завдання прийняття рішень.

Тема 5. Аксиоматичні теорії раціональної поведінки. Раціональний вибір в економіці. Аксиоми раціональної поведінки. Задачі з вазами. Дерева рішень. Парадокс Алле. Нераціональна поведінка. Евристики й зсуви. Пояснення відхилень від раціональної поведінки. Теорія перспектив. Теорія перспектив і парадокс Алле.

Тема 6. Багатокритеріальні рішення при об'єктивних моделях. Моделі. Підхід дослідження операцій. Поява багатокритеріальності. Різні типи проблем. Два простори. Багатокритеріальний аналіз економічної політики. Дослідження рішень на множині Парето. Постановка багатокритеріальної задачі лінійного програмування. Інтерактивні процедури. Вагові коефіцієнти важливості критеріїв. Класифікація процедур. Прямі процедури. Процедури оцінки векторів. Процедури пошуку задовільних значень критеріїв. Застосування методу STEM.

Тема 7. Методи оцінки і порівняння багатокритеріальних альтернатив. Задачі прийняття рішень із суб'єктивними моделями. Етапи процесу прийняття рішень. Різні групи завдань прийняття рішень. Багатокритеріальна теорія корисності (MAUT). Слідства з аксіом. Побудова однокритеріальних функцій корисності. Підхід аналітичної ієрархії. Методи ELECTRE ранжирування багатокритеріальних альтернатив. Системи підтримки прийняття рішень.

ЗМ 1.3. Психологічні аспекти прийняття рішень.

Тема 8. Людська система переробки інформації і її зв'язок з прийняттям рішень. Етапи переробки інформації, типи пам'яті. Модель пам'яті. Короткочасна пам'ять. Дескриптивні дослідження багатокритеріальних

проблем. Довгострокова пам'ять. Психологічні теорії людської поведінки при прийнятті рішень.

Тема 9. Повторювані рішення. Побудова баз експертних знань. Процес мислення як маніпулювання символами. Два типи знання. Час і умови становлення експерта. Трансформація системи переробки інформації. Ієрархічні структури зберігання знань. Риси поведінки експерта. Підсвідомий характер експертних знань. Труднощі одержання експертних знань. Експертні знання в задачах класифікації з явними ознаками. Формальна постановка задачі класифікації. Основні ідеї методу експертної класифікації. Граничні елементи класифікації. Вирішальні правила експертів.

Тема 10. Прийняття колективних рішень у малих групах. Особливості прийняття рішень у малих групах. Організація й проведення конференцій з прийняття рішень. Метод організації роботи ГПР.

2.3. Розподіл часу за модулями і змістовими модулями та форми навчальної роботи студента

Таблиця 2.1 - Розподіл часу за модулями і змістовими модулями

Модулі (семестри) та змістові модулі	Всього, кредит/годин	Форми навчальної роботи			
		Лекц.	Сем., Пр.	Лаб.	СРС
Модуль 1. Теорія управління та прийняття рішень	2,5/90	6	6		78
ЗМ 1.1. Теорія управління організаційними системами	1/36	2	2		32
ЗМ 1.2. Теорія прийняття рішень	1/36	4	4		28
ЗМ 1.3. Психологічні аспекти прийняття рішень	0,5/18				18

Таблиця 2.2 — Розподіл часу лекційного курсу

	Зміст	Кількість годин
	ЗМ 1.1 Теорія управління організаційними системами	2
1.	Теоретичні й методологічні аспекти теорії управління.	1
3.	Сутність і зміст управління.	1
	ЗМ 1.2. Теорія прийняття рішень	4
4.	Основні поняття й визначення теорії прийняття	0,5
5.	Аксиоматичні теорії раціонального поведінки.	1,5
6.	Багатокритеріальні рішення при об'єктивних моделях	1
7.	Методи оцінки й порівняння багатокритеріальних альтернатив	1

Таблиця 2.3 — Розподіл часу практичних занять

	Зміст	Кількість годин
	ЗМ 1.1 Теорія управління організаційними системами.	2
3.	Сутність і зміст управління.	2
	ЗМ 1.2. Теорія прийняття рішень.	1
4.	Основні поняття й визначення теорії прийняття рішень	0,5
5.	Аксиоматичні теорії раціонального поведінки.	2
6.	Багатокритеріальні рішення при об'єктивних моделях.	1,5

2.4. Розподіл часу самостійної навчальної роботи студента

Самостійна навчальна робота розрахована на формування практичних навичок у роботі студентів зі спеціальною літературою, орієнтування їх на інтенсивну роботу, критичне осмислення здобутих знань і глибоке вивчення теоретичних і практичних проблем прийняття рішення.

Таблиця 2.4 — Розподіл часу самостійної навчальної роботи студентів

Форми самостійної роботи	Кількість годин
1	2
ЗМ 1.1. Теорія управління організаційними системами.	32
1. Теоретичні й методологічні аспекти теорії управління. Поняття й сутність теорії управління. Методологія теорії управління. Ціль й функції теорії управління.	10
2. Еволюція управлінської думки. Управлінські революції. Перші школи наукового управління. Підхід до управління як до процесу. Нова парадигма управління.	10
3. Сутність і зміст управління. Найважливіші елементи управлінського процесу. Об'єкт і суб'єкт управління. Управлінська діяльність. Типи регуляторів у управлінні. Сутність, зміст, структурні елементи системи.	12
ЗМ 1.2. Теорія прийняття рішень.	28
4. Основні поняття й визначення теорії прийняття рішень. Люди і їхні ролі в процесі прийняття рішень. Особлива важливість проблем індивідуального вибору. Альтернативи. Критерії. Оцінки за критеріями. Процес прийняття рішень. Множина Парето. Типові задачі прийняття рішень.	4
5. Аксиоматичні теорії раціональної поведінки. Раціональний вибір в економіці. Аксиоми раціональної поведінки. Задачі з вазами. Дерева рішень. Парадокс Алле. Нераціональна поведінка. Евристики й зсуви. Пояснення відхилень від раціональної поведінки. Теорія перспектив. Теорія перспектив і парадокс Алле.	8
6. Багатокритеріальні рішення при об'єктивних моделях. Моделі. Підхід дослідження операцій. Поява багатокритеріальності. Різні типи проблем. Два простори. Багатокритеріальний аналіз економічної політики. Дослідження рішень на множині Парето. Постановка багатокритеріальної задачі лінійного програмування. Інтерактивні процедури. Вагові коефіцієнти важливості критеріїв. Класифікація процедур. Прямі процедури. Процедури оцінки векторів. Процедури пошуку задовільних значень критеріїв. Застосування методу	10

1	2
7. Методи оцінки й порівняння багатокритеріальних альтернатив. Задачі прийняття рішень із суб'єктивними моделями. Етапи процесу прийняття рішень. Різні групи завдань прийняття рішень. Багатокритеріальна теорія корисності (MAUT). Слідства з аксіом. Побудова однокритеріальних функцій корисності. Підхід аналітичної ієрархії. Методи ELECTRE ранжирування багатокритеріальних альтернатив. Системи підтримки прийняття рішень.	6
ЗМ 1.3. Психологічні аспекти прийняття рішень	18
8. Людська система переробки інформації і її зв'язок з прийняттям рішень. Етапи переробки інформації, типи пам'яті. Модель пам'яті. Короткочасна пам'ять. Дескриптивні дослідження багатокритеріальних проблем. Довгострокова пам'ять. Психологічні теорії людської поведінки при прийнятті рішень.	4
9. Повторювані рішення. Побудова баз експертних знань. Процес мислення як маніпулювання символами. Два типи знання. Час і умови становлення експерта. Трансформація системи переробки інформації. Ієрархічні структури зберігання знань. Риси поведінки експерта. Підсвідомий характер експертних знань. Труднощі одержання експертних знань. Експертні знання в задачах класифікації з явними ознаками. Формальна постановка задачі класифікації. Основні ідеї методу експертної класифікації. Граничні елементи класифікації. Вирішальні правила експертів.	8
10. Прийняття колективних рішень у малих групах. Особливості прийняття рішень у малих групах. Організація й проведення конференцій з прийняття рішень. Метод організації роботи ГПР.	6
Вивчення теоретичних питань та підготовка до поточного та підсумкового контролю	78

Контрольні запитання для самостійної роботи:

Тема 1. Теоретичні й методологічні аспекти теорії управління.

1. Що вивчає теорія управління?
2. Які два рівні знання виділяють у сучасній науці управління?
3. Дайте визначення методології управління. Як вона співвідноситься з теорією управління?

4. Які методологічні підходи використовує теорія управління?
5. Які основні вимоги до використання системного підходу?
6. Охарактеризуйте біхевіористський, ситуаційний, кількісний, діяльнісний підходи.
7. Охарактеризуйте цілі й функції теорії управління.

Тема 2. Еволюція управлінської думки.

1. Охарактеризуйте п'ять управлінських революцій, виділюваних дослідниками.
2. Чим зумовлений факт перетворення управління на науку? У який період це відбулося й у чому виражається?
3. Охарактеризуйте чотири найважливіші школи, що розвили сучасну теорію й практику управління.
4. У чому полягає системний підхід в управлінні?
5. Які умови необхідні для створення цілісної концепції управління?
6. Охарактеризуйте концепцію «7-S».
7. У чому полягає ситуаційний підхід?
8. Охарактеризуйте нову парадигму управління.

Тема 3. Сутність і зміст управління.

1. Охарактеризуйте поняття «управління». Як розрізняються дія й процес управління від впливу?
2. Що таке суб'єкт управління й об'єкт управління? Охарактеризуйте ознаки, за якими їх розрізняють.
3. Що розуміють під метою управління?
4. Якими особливостями супроводжується управління в сучасних організаціях?
5. Поясніть сутність управління в сучасній організації. Які особливості процесу управління?
6. Охарактеризуйте елементи управлінської діяльності.
7. Поясніть, що є предметом і продуктом управлінської праці?
8. Охарактеризуйте фактори, що зумовлюють складність управлінської праці.
9. Охарактеризуйте три форми управлінської праці.
10. Поясніть сутність і функції цільового управлінського впливу.
11. Які етапи реалізують цільовий керуючий вплив?
12. Які основні завдання виникають у процесі здійснення цілей?
13. Дайте визначення термінів «система» «рівновага системи», «стійкість системи».
14. Охарактеризуйте загальні властивості систем.

Тема 4. Основні поняття й визначення теорії прийняття рішень.

1. Поясніть зміст терміна «прийняття рішень»
2. Дайте визначення поняття «особа, що приймає рішення (ОПР)»
3. Охарактеризуйте ролі людей у процесах прийняття рішень.
4. Охарактеризуйте ролі активних груп у процесах прийняття рішень.

5. Які особливості проблеми індивідуального вибору?
6. Поясніть поняття альтернативи. Що таке незалежна й залежна альтернативи? Замкнута, не розширювана множина альтернатив? Завдання з альтернативами, що конструюють?
7. У чому суть критеріїв оцінки альтернатив?
8. Поясніть, що таке залежні й незалежні критерії?
9. Як групують критерії? Які використовують шкали оцінок за критеріями?
10. Охарактеризуйте етапи процесу прийняття рішень.
11. Поясніть, які альтернативи називаються домінуючими і які домінують?
12. Які альтернативи утворюють множину Парето?
13. Охарактеризуйте три типи задач прийняття рішень.

Тема 5. Аксиоматичні теорії раціонального поведінки.

1. У чому полягає допущення, що людина робить раціональний вибір? Поясніть термін «раціональний вибір».
2. Поясніть суть теорії корисності. Що таке функція корисності?
3. Яку роль у теорії корисності грає лотерея?
4. Який зміст мають у теорії корисності задачі з вазами?
5. У яких випадках в теорії корисності прибігають до теореми Байеса?
6. Поясніть особливості розв'язання задачі вибору за допомогою дерева рішень.
7. Які правила згортання дерева рішень?
8. Поясніть, у чому суть парадокса Алле?
9. Які причини відхилення поведінки людей від раціональної?
10. Охарактеризуйте основні евристичні й зсуви при виборі альтернативи.
11. У чому полягає суть і яку особливість прийняття рішення ілюструє дилема генерала?
12. Поясніть, чим відрізняються спостережувані переваги й переваги, що виявляють? Як їх ураховують при порівнянні альтернатив?
13. Поясніть суть і особливості теорії перспектив.
14. Якими властивостями володіє вагова функція ймовірності.

Тема 6. Багатокритеріальні рішення при об'єктивних моделях.

1. Поясніть, чим характерний підхід дослідження операцій до вибору альтернативи?
2. Дайте визначення поняття «об'єктивна модель».
3. Чим зумовлена поява множини критеріїв оптимальності?
4. Яка роль ОПР при підході дослідження операцій?
5. Охарактеризуйте метод «вартість-ефективність».
6. Які проблеми вирішує ОПР при синтезі вартості й ефективності?
7. Охарактеризуйте особливості добре й слабоструктурованих проблем.
8. Дайте визначення понять «простір змінних і критеріїв».

9. Поясніть призначення інтерактивних комп'ютерних процедур, охарактеризуйте фази аналізу й розрахунків.
- 10.3 якими труднощами зіштовхується ОПР в інтерактивних процедурах?
11. Охарактеризуйте класифікацію інтерактивних процедур.
12. Охарактеризуйте особливості прямих інтерактивних процедур.
13. Охарактеризуйте особливості інтерактивних процедур оцінки векторів.
14. Охарактеризуйте особливості інтерактивних процедур пошуку задовільних рішень.
15. Охарактеризуйте особливості методу STEM.

Тема 7. Методи оцінки й порівняння багатокритеріальних альтернатив.

1. Поясніть суть багатокритеріальної теорії корисності.
2. За якими умовами перевіряють незалежність критеріїв?
3. Як перевіряють незалежність критеріїв за перевагою?
4. Аддитивна й мультиплікативна функції корисності.
5. Як визначають коефіцієнти важливості критеріїв?
6. Побудова функції корисності за окремими критеріями.
7. Як визначають корисності альтернатив.
8. Охарактеризуйте основні етапи підходу аналітичної ієрархії.
9. Як здійснюють побудову ієрархії?
10. Дайте визначення матриці порівнянь.
11. Як обчислюють коефіцієнти важливості?
12. Визначення найкращої альтернативи.
13. Охарактеризуйте підхід ELECTRE.
14. Яка суть основних етапів підходу ELECTRE?
15. Дайте визначення поняття незрівнянності альтернатив.
16. Дайте визначення індексів згоди й незгоди.
17. Виділення ядер.
18. Визначення кращих альтернатив.

Тема 8. Людська система переробки інформації і її зв'язок з прийняттям рішень.

1. Дайте визначення поняття «короткочасна пам'ять (КП)».
2. Дайте визначення поняття «довгострокова пам'ять (ДП)».
3. Як відбувається кодування інформації в КП?
4. Як зберігається інформація в КП?
5. Який обсяг КП?
6. Як відбувається витяг інформації з КП?
7. Які способи використовуються людиною для подолання своїх внутрішніх обмежень?
8. Як виконують простежування процесів прийняття рішень?
9. Які типи стратегій використовують в завданнях прийняття рішень?
10. Як кодується інформація в ДП?

11. У яких формах зберігається інформація в ДП?
12. Як відбувається витяг інформації із ДП?
13. У чому полягає теорія пошуку домінантної структури?
14. У чому полягає теорія конструювання стратегій?

Тема 9. Повторювані рішення. Побудова баз експертних знань.

1. Що таке декларативне знання?
2. Що таке процедуральне знання?
3. Який фахівець називається експертом? Якими професійними якостями володіє експерт?
4. Охарактеризуйте умови становлення експерта.
5. Що являє собою база знань експерта?
6. Що являє собою підсвідомий характер експертних знань?
7. Які труднощі виявлення знань експерта?
8. Охарактеризуйте завдання класифікації з явними ознаками.
9. Охарактеризуйте метод експертної класифікації.
10. Що являє собою домінування за характерністю?
11. Що являють собою граничні елементи класифікації?
12. Що являють собою вирішальні правила експерта?

Тема 10. Прийняття колективних рішень у малих групах.

1. Охарактеризуйте переваги прийняття рішень у малих групах.
2. Охарактеризуйте недоліки прийняття рішень у малих групах.
3. Охарактеризуйте напрями досліджень з прийняття рішень у малих групах.
4. Охарактеризуйте основні етапи методу організації роботи ГПР.
5. Яку ціль переслідує розглянутий метод організації роботи ГПР?
6. Яку ціль переслідує аналіз інформації, зібраної в членів ГПР?
7. Поясніть суть способу зниження розмірності даних. Що в результаті дає ранжування об'єктів за критеріями?
8. Яка роль консультанта в проведенні конференції з прийняття рішень?

2.5. Засоби контролю та структура залікового кредиту

Види та засоби контролю	Розподіл балів, %
МОДУЛЬ 1. Поточний контроль із змістових модулів	
Вибіркове опитування на практичних заняттях	20
Контрольна робота	30
Підсумковий контроль з МОДУЛЮ 1	
Залік	50
Всього за модулем 1	100%

2.6. Методи та критерії оцінювання знань

Для визначення рівня засвоєння студентами навчального матеріалу використовують такі форми та методи контролю і оцінювання знань:

- оцінювання роботи студента під час практичних занять;
- складання заліку.

Оцінку знань студентів з дисципліни «Теорія управління та прийняття рішень» здійснюють відповідно до вимог кредитно-модульної системи організації навчального процесу (КМСОНП), що є українським варіантом **ECTS**. Ця система базується на здійсненні наскрізного поточного контролю на аудиторному занятті у відповідності до його форми (лекційної, практичної). Підсумковою оцінкою поточного контролю є оцінка за модуль, тобто реалізується принцип модульного обліку знань студентів.

Навчальним планом з дисципліни «Теорія управління та прийняття рішень» передбачено складання екзамену. Для оцінювання знань використовують чотирибальну національну шкалу та стобальну шкалу оцінювання **ECTS**.

Порядок здійснення поточного оцінювання знань студентів.

Поточне оцінювання знань студентів здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Об'єктами поточного контролю є:

- активність та результативність роботи студента протягом семестру над вивченням програмного матеріалу дисципліни, відвідування занять;
- виконання завдань на практичних заняттях;
- виконання завдань поточного контролю.

Робота студентів на практичних заняттях оцінюється за 4-бальною системою і згідно з Методикою переведення показників успішності знань студентів перекладається в систему оцінювання за шкалою **ECTS** (табл. 2.5). При оцінюванні виконання практичних завдань увага приділяється їх якості й самостійності.

Поточний модульний контроль рівня знань передбачає виявлення опанування студентом матеріалу лекційного модуля та вміння застосувати його для вирішення практичної ситуації і проводиться у вигляді письмового контролю (контрольна робота за білетами або тестування за вибором студента). Поточний контроль проводиться у письмовій формі тричі по закінченню кожного із змістових модулів після того як розглянуто увесь теоретичний матеріал та проведені практичні заняття в межах кожного з трьох ЗМ.

Контроль здійснюється і оцінюється за двома складовими: лекційна (теоретична) і практична частини (розв'язання задач). Для цього білети для проведення поточного контролю мають одне теоретичне запитання та задачу. Може бути також використане тестове завдання — за вибором студентів.

Знання оцінюються за 4-бальною системою за національною шкалою (контрольна робота) або за системою оцінювання за шкалою **ECTS** (тестові завдання) (табл. 2.5).

Проведення підсумкового контролю. Умовою допуску до екзамену є позитивні оцінки з поточного контролю знань за змістовими модулями.

За умов кредитно-модульної системи організації навчального процесу до підсумкового контролю допускають студентів, які набрали в сумі за всіма змістовими модулями більше 30% балів від загальної кількості з дисципліни (або більше 50% балів з поточного контролю за всіма змістовими модулями).

Екзамен здійснюється в письмовій формі за білетами, які містять три теоретичних запитання, або за підсумковим тестовим завданням (за вибором студента), що дає можливість здійснити оцінювання знань студента з усієї дисципліни «Теорія управління та прийняття рішень».

Екзаменаційні відповіді за білетами оцінюються за 4-бальною системою за національною шкалою, тестові завдання - за 100-бальною системою оцінювання за шкалою **ECTS**. В обох випадках оцінки згідно з методикою переведення показників успішності знань студентів перекладаються у відповідну систему оцінювання (табл. 2.5).

Оцінювання знань за 4-бальною системою за національною шкалою:

Оцінку «відмінно» ставлять, коли студент дає абсолютно правильні відповіді на теоретичні питання з викладенням оригінальних висновків, отриманих на підставі програмного та додаткового матеріалу. При виконанні практичного завдання студент застосовує системні знання навчального матеріалу, передбачені навчальною програмою.

Оцінка «дуже добре». Теоретичні запитання розкрито повністю на основі програмного і додаткового матеріалу. При виконанні практичного завдання студент застосовує узагальнені знання навчального матеріалу, передбачені навчальною програмою.

Оцінка «добре». Теоретичні запитання розкрито повністю, програмний матеріал викладено у відповідності до вимог. Практичне завдання виконане взагалі правильно, але мають місце окремі неточності або утруднення.

Оцінка «задовільно». Теоретичні запитання розкрито повністю, проте при викладанні програмного матеріалу допущені незначні помилки. При виконанні практичних завдань студент без достатнього розуміння та невпевнено застосовує навчальний матеріал, припускає помилки.

Оцінка «задовільно (достатньо)». Теоретичні питання розкрито неповністю, із суттєвими помилками. При виконанні практичного завдання студент припускається значної кількості помилок та зустрічається із значними труднощами.

Оцінка «незадовільно». Теоретичні питання нерозкриті. Студент не може виконати практичні завдання, виявляє здатність до викладення думки на елементарному рівні.

Оцінка «незадовільно». Теоретичні питання нерозкриті. Студент не може виконати практичні завдання.

Таблиця 2.5 — Шкала перерахунку оцінок результатів контролю знань студентів

Оцінка за національною шкалою	Визначення назви за шкалою ECTS	ECTS оцінка	% набраних балів
ВІДМІННО	Відмінно — відмінне виконання лише з незначними помилками	A	більше 90-100
ДОБРЕ	Дуже добре — вище середнього рівня з кількома помилками	B	більше 80-90 включно
	Добре — у загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок	C	більше 70 - 80 включно
ЗАДОВІЛЬНО	Задовільно — непогано, але зі значною кількістю недоліків	D	більше 60 — 70 включно
	Достатньо — виконання задовольняє мінімальні критерії	E	більше 50 — 60 включно
НЕЗАДОВІЛЬНО	Незадовільно — потрібно попрацювати перед тим, як перездати тест	FX*	більше 26 - 50 включно
	Незадовільно — необхідна серйозна подальша робота з повторним вивченням змістового модуля	F**	від 0 — 25 включно

*з можливістю повторного складання.

** з обов'язковим повторним курсом

2.6. Інформаційно-методичне забезпечення

	Бібліографічні описи, Інтернет адреси	ЗМ, де застосовується
1. Рекомендована основна навчальна література		
1	Ю.И.Башкатова. Управленческие решения / Московский международный институт эконометрики, информатики, финансов и права. М., 2003 – 89 с.	1, 2, 3
2	Ларичев О. И. Теория и методы принятия решений: Учебник. - М.: Логос, 2000. - 296 с.	4, 5, 6, 7,8, 9, 10
3	Орлов А.И. Устойчивость в социально-экономических моделях. - М.: Наука, 1979. - 296 с.	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7,8, 9, 10
4	Практикум по теории управления: Учебное пособие /Под ред. Ю. В. Васильева, В. Н. Парахиной, Л. И. Ушвицкого. — 2-е изд., доп. - М.: Финансы и статистика, 2005. - 304 с.	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7
2. Додаткові джерела		
1	Фатхутдинов Р.А. Разработка управленческого решения: Учебник для вузов. 2-е изд., доп. - М.: «Интел-Синтез»	1, 2, 3, 4,
2	Смирнов Э.А. Управленческие решения. — М.: ИНФРА-М, 2001 — 264 с.	4, 5, 6, 7
3	Вольский В.И., Лезина З.М. Голосование в малых группах. Процедуры и методы сравнительного анализа. - М.: Наука, 1991. – 192 с.	10
4	Моисеев Н.Н. Математические задачи системного анализа. – М.: Наука, 1981. – 488 с.	5, 6, 7, 8
5	Фишберн П. Теория полезности для принятия решений. М.: Наука, 1978.	5, 7
6	Ларичев О.И. Объективные модели и субъективные решения. М.: Наука, 1987.	6
7	Лотов А.В., Бушенков В.А., Каменев Г.К., Черных О.Л. Компьютер и поиск компромисса. Метод достижимых целей. М.: Наука, 1997.	7, 9
8	Соболь И.М., Статников Р.Б. Выбор оптимальных параметров в задачах со многими критериями. М.: Наука, 1981.	7, 8

	Бібліографічні описи, Інтернет адреси	ЗМ, де застосовується
9	Современное управление. Энциклопедический справочник. В 2-х томах. — М.: «Издательство», 1997. —	<i>1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10</i>
10	Методы оптимизации в теории управления: Учебное пособие / И. Г. Черноруцкий. — СПб.: Питер, 2004. — 256	<i>4, 5, 6, 7</i>
11	Корнеев И.К., Машурцев В.А. Информационные технологии в управлении. — М.: ИНФРА-М, 2001. — 158	<i>6, 7, 9, 10</i>
12	Литвак Б. Г. Разработка управленческого решения: Учебник. — 3-е изд., испр. — М.: Дело, 2002. — 392 с.	<i>4, 5, 6, 7, 9, 10</i>
4. Ресурси Інтернет		
1	Цифровий репозиторій ХНАМГ: http://eprints.ksame.kharkov.ua	
2	Національна парламентська бібліотека України: http://ukrlibrary.org	

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

ВОРОНКОВА Тетяна Борисівна

Програма та Робоча програма навчальної дисципліни «Теорія управління та прийняття рішень» (для студентів 5 курсу заочної форми навчання та другої вищої освіти ФПО та ЗН напряму підготовки 6.030601 (0502) — «Менеджмент» спеціальності «Менеджмент організацій», спеціалізації «Інформаційні системи в менеджменті»)

Комп'ютерне верстання: Н.М. Колісник

План 2010, поз. 358Р

Підп. до друку 17.12.2010 р.

Формат 60x84 1/16

Друк на ризографі

Ум. друк. арк. 1,0

Тираж 15 пр.

Зам. № 6753

Видавець і виготовлювач:

Харківська національна академія міського господарства,
вул. Революції, 12, Харків, 61002

Електронна адреса: rectorat@ksame.kharkov.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: ДК №731 від 19.12.2001